

In het vorige nummer schreef redacteur Sannie Hoogervorst een kritisch stuk over een onderzoek naar de positie van schouwburgen en over de presentatie van de onderzoeksresultaten door de opdrachtgevers: 'Gemeenten en theaters partijdig onderzocht' (178-183). Jos Puts, projectleider van dat onderzoek bij SGB0, Onderzoeks- en Adviesbureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, meent dat Hoogervorst niet goed leest en dat ze de positie van het onderzoeksbureau miskent. Hoogervorst geeft een korte reactie op zijn kritiek.

Schouwburgen voor het voetlicht partijdig besproken

J.H.L. Puts Sannie Hoogervorst besprak het onderzoek *Schouwburgen voor het voetlicht* dat SGBO verrichtte in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Schouwborg- en Concertgebouwdirecties (VSCD). Ze slaat de plank een aantal malen mis, doordat ze het rapport niet zorgvuldig leest, de bevindingen onjuist interpreteert en de positie van het onderzoeksbureau niet kent.

Onzorgvuldig lezen

Hoogervorst verwijt ons een tendentieuze presentatie van onderzoeksresultaten. Ze noemt twee voorbeelden om deze harde kritiek te onderbouwen. In de eerste plaats wijst ze op onze constatering dat gemeenten de grootste bijdrage (ruim de helft) leveren aan de financiering van de podiumkunsten, gevolgd door de rijksoverheid (iets minder dan de helft); wij zouden alleen kijken naar de accommodaties en geen oog hebben voor de productiekant. Maar Hoogervorst heeft het rapport niet zorgvuldig gelezen. Anders had ze toch zeker op p. 8 en op p. 41 gezien dat wij vermelden dat de uitgaven van de rijksoverheid bijna geheel betrekking hebben op de beroepsgezelschappen en de uitgaven van de gemeenten bijna geheel op de accommodaties.

Hetzelfde geldt voor haar tweede voorbeeld: ons rapport zou een te rooskleurig beeld schetsen omdat de kleinere, niet bij de VSCD aangesloten podia niet in ons onderzoek zijn

betrokken. Juist deze podia worden geconfronteerd met gemeentelijke bezuinigingen, stelt Hoogervorst. Het is Hoogervorst ontgaan dat wij op p. 41 hierop ingaan en onze opdrachtgevers nota bene aanbevelen om alert te zijn op deze mogelijkheid.

Verkeerde interpretatie van gegevens

Uit ons onderzoek komt onder andere naar voren dat de relatie tussen schouwburgen en gemeenten goed is. Hoogervorst plaatst vraagtekens bij deze bevindingen door enkele schouwburgen te noemen die het slachtoffer zijn geworden van de gemeentepolitiek (Haarlem, Breda, Amstelveen, Roermond, Sliedrecht). Natuurlijk is het niet in elke gemeente pais en vree, dat blijkt ook uit onze gegevens. Hoogervorst suggereert echter dat dergelijke 'probleemgevallen' overheersen, terwijl uit ons onderzoek blijkt dat het juist om uitzonderingen gaat.

We hebben twee enquêtes gehouden, een

onder schouwborgdirecteuren en een onder wethouders cultuur. Als schouwburgen inderdaad zo te lijden hebben van hun gemeenten, waarom zegt dan 67 procent van de schouwborgdirecteuren dat zij door hun gemeente als een culturele kernvoorziening worden beschouwd? Als gemeenten onredelijke financiële eisen stellen, waarom denkt 79 procent van de directeuren dan toch dat het mogelijk is meer inkomsten uit verhuur, horeca en sponsoring te halen? Waarom zou, bij een andere vraag, 70 procent menen meer publiek te kunnen trekken?

Positie van SGBO

Hoogervorst stelt dat *Schouwburgen voor het voetlicht* is geschreven met een politiek doel. Zij suggereert tevens dat SGBO een instrument is waarmee de VNG onderzoeksresultaten kan manipuleren ('de onderzoeksafdeling van een belanghebbende partij'). Zo schetst ze een misleidend beeld van de positie van SGBO. Ik wil er met nadruk op wijzen dat SGBO juridisch weliswaar deel uitmaakt van de VNG, maar dat wij aan de VNG geen verantwoording afleggen voor onze bevindingen en conclusies. SGBO-conclusies wijken dan ook regelmatig af van de VNG-standpunten.

De opdrachten van SGBO zijn slechts voor een deel afkomstig van de VNG en we voeren veel opdrachten uit voor departementen, gemeenten en andere organisaties. Dergelijke opdrachtgevers zien ons blijkbaar niet als een instrument in handen van de VNG. *Schouwburgen voor het voetlicht* werd bovendien in opdracht van VNG én VSCD verricht. Hoogervorst wil toch niet beweren dat de belangen van VSCD en VNG volkomen parallel lopen, of dat de VSCD ondergeschikt is aan de VNG?

Dat de VNG en VSCD de uitkomsten van het onderzoek hebben aangegrepen om te lobbyen bij de Tweede Kamer, vind ik niet opzienbarend, want het zijn belangenorganisaties.

J.H.L. Puts

was in 1997 onderzoeker en project-leider bij SGBO, Onderzoeks- en Adviesbureau van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Hoogervorst draait de zaak echter om: er was een lobby noodzakelijk en daarom moesten er onderzoeksresultaten komen die deze ondersteunden. Licht het niet meer voor de hand om te veronderstellen dat als de onderzoeksresultaten niet hadden gepast bij hun beleid, VNG en VSCD dan minder ruchtbaarheid aan de uitkomsten hadden gegeven?

Onafhankelijk

De conclusies en aanbevelingen in *Schouwburgen voor het voetlicht* zijn gebaseerd op algemeen toegankelijke CBS-cijfers en op de resultaten van twee enquêtes die als bijlage bij het onderzoek zijn gevoegd. Uitgangspunten en keuzen in het onderzoeksproces zijn beargumenteerd weergegeven. Zoals het in goed onderzoek betaamt, wordt de lezer zodoende in staat gesteld de conclusies van de onderzoeker te beoordelen. Dat niet elke individuele schouwborg voldoet aan het algemene beeld dat uit het onderzoek naar voren komt is zonneklaar. Het zal tevens duidelijk zijn dat de resultaten van het onderzoek niet samenvallen met de belangen van elke actor in de theaterwereld. Op grond van dergelijke overwegingen concluderen dat er sprake is van partijdig onderzoek, is onjuist en schaadt onze reputatie als onafhankelijk onderzoeksbureau. Ik hoop met deze reactie een en ander te hebben rechtgezet.

Bibliografische gegevens

Puts, J.H.K. (1997) 'Schouwburgen voor het voetlicht partijdig besproken'. In: *Boekmancahier*, jrg. 9, nr. 33, 321-323.

Onafhankelijk maar naïef

Sannie Hoogervorst Op 11 oktober 1996 was ik in Perscentrum Nieuwspoor op het Haagse Binnenhof voor de presentatie van het rapport *Schouwburgen voor het voetlicht*. Die plek was niet toevallig, en ook de uitnodiging vermeldde dat de bijeenkomst zou worden afgesloten ‘met enkele concrete aanbevelingen aan het adres van de Tweede Kamer. Deze kunnen een rol spelen bij de behandeling van de Cultuurnota. Ook het lokale niveau mag van adviezen worden voorzien.’

Wie niet meteen voelde wat die laatste zin betekende, werd voorgelicht door VNG-directeur Kerckhaert, die de presentatie opende: de rol van de gemeenten bleef in de *Cultuurnota 1997-2000* onderbelicht. Gelukkig was daar het SGBO-onderzoek om dat recht te zetten. Cijfers op zich zeggen niet veel, het gaat erom hoe je ze presenteert. Daarin was Kerckhaert zeer bedreven. Het panel nuanceerde en ondermijnde zijn kijk (bijvoorbeeld: gemeenten als belangrijkste financier van de podiumkunsten) op de onderzoeksresultaten en had in veel gevallen daarvoor ook het onderzoek kunnen gebruiken.

Puts heeft mijn ‘Tegendraads’ niet goed gelezen. Niet de onderzoekers of het panel maar Kerckhaert, zei ik, heeft alleen oog voor de afnamekant. Hetzelfde gaat op voor de bezuinigingen. Kerckhaert concludeerde dat er van verlaging van de gemeentelijke subsidie voor theaters geen sprake was, terwijl het rapport (en het panel) wijst op ‘de mogelijkheid’ dat kleine, niet bij de VSCD aangesloten theaters door bezuinigingen worden getroffen. Dat is wel erg voorzichtig uitgedrukt. Het onderzoek richtte zich op het puikje (o ja?) van de VSCD-schouwburgen (8 procent van alle podia; de respons was 42 procent!).

Mijn conclusie luidde en luidt dat de uitkomsten van het onderzoek tendentiekus zijn gepresenteerd. Dat illustreert de hachelijke positie van SGBO. Zo staat in de uitnodiging

voor de presentatie dat de VNG en de VSCD ‘aan de vooravond van de discussie in de Tweede Kamer over de *Cultuurnota 1997-2000* [wilden] beschikken over onderbouwd cijfermateriaal’. (Heel even, in de op dat moment actuele btw-kwestie, liepen de belangen van opdrachtgevers VNG en VSCD parallel.) Zou je als *onafhankelijk* onderzoeksbureau bij zo’n intentie dan niet moeten bedanken voor de eer?

Denken, hopen en betalen

Zijn de probleemgevalse schouwburgen wel uitzonderingen? Puts denkt van wel. Hij leidt dat af uit het feit dat 67 procent van de schouwbουργdirecteuren tevreden is met hun gemeentebestuur. Laat ik dat cijfer eens nader bekijken. Voor het SGBO-onderzoek beantwoordde 42 procent (minder dan de helft) van de VSCD-schouwbουργdirecteuren de vraag ‘Welk belang kent de gemeente toe aan de schouwburg in vergelijking met andere culturele instellingen in de gemeente (zoals de bibliotheek, sociaal-culturele centra en dergelijke)?’ Van die 42 procent antwoordde 67 procent (de spoeling wordt almaar dunner): ‘als een belangrijke culturele instelling, een kernvoorziening’. (De andere opties waren: ‘de belangrijkste culturele instelling’ en ‘een van de culturele instellingen’.)

Ja, dan zou ik ook het middelste invullen. Zo wil je gezien worden. Het middelste, lekker makkelijk ook. Maar afgezien daarvan: wat zegt het nu als 67 procent zegt te denken dat de gemeente hun schouwburg als kernvoorziening beschouwt? Wordt de schouwburg daarmee soms in stand gehouden?

Schouwbουργdirecteuren kunnen best te lijden hebben van gemeentelijke bezuinigingen en toch blijven denken, of hopen, dat de gemeente hun schouwburg als kernvoorziening beschouwt. Misschien wordt op de bibliotheek nog wel veel meer bezuinigd. Ik vind het naïef van Puts te veronderstellen dat directeuren die

Sannie Hoogervorst
was in 1997 redacteur bij het
Boekmancahier.

teleurgesteld zijn in hun gemeentebestuur, anders zouden antwoorden.

Wat te denken van de antwoorden van de gemeenteambtenaren en wethouders? Driekwart van hen zag de schouwburg als kernvoorziening. Maar als het geld gaat kosten ziet het er anders uit. Want op de vraag of de gemeente kostenstijgingen (ten gevolge van wijzigingen in Arbowet, Ziektewet en Arbeidstijdenwet) zal compenseren, antwoordde ruim een kwart ‘nee’ (27 procent), een klein kwart ‘ja’ (24 procent) en bijna de helft ‘weet niet’ (48 procent). Daar schiet je als kernvoorziening niet veel mee op. Hoe goed is de relatie tussen schouwburgen en gemeenten? Wie het weet mag het zeggen.

Bibliografische gegevens

Hoogervorst, S. (1997) ‘Onafhankelijk maar naïef’. In: *Boekmancahier*, jrg. 9, nr. 33, 323-324.